

ДИМОВ КИРИЛО БОРИСОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного та європейського права*

«ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ» ЯК АЛЬТЕРНАТИВА СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

При використанні терміну «біженець» слід розуміти, що він не завжди є коректним з юридичної точки зору відносно характеристики правового статусу громадян, які перебувають за межами країни свого походження та користуються захистом іншої країни, передусім, Європейського Союзу.

Одним з найпоширеніших механізмів, які використовує вищезазначена категорія осіб є тимчасовий захист. Перше, на що слід звернути увагу, характеризуючи цей механізм:

1. Він застосовується лише в країнах-членах Європейського Союзу (окрім Данії). В країнах Шенгенської зони (а саме: Ісландія, Ліхтенштейн, Швейцарія та Норвегія) даний механізм не діє.

2. Говорячи про Україну, на громадян якої поширюється даний механізм, слід зазначити, що користуватись ним можуть громадяни України, члени їх сімей, особи, які не є громадянами, проте до 24.02.2022 року користувались відповідним міжнародним або еквівалентним національним захистом, а також громадяни третіх країн, які на законних підставах проживали в Україні до 24 лютого 2022 року на підставі дійсного дозволу на постійне проживання відповідно до законодавства України та які не можуть повернутися в безпечних та довготривалих умовах до своєї країни або регіону походження [2].

Досліджуючи питання ефективності тимчасового захисту на відміну від статусу біженця, необхідно ознайомитись з основоположними документами, які були видані компетентними органами Європейського Союзу для більш детальної регламентації даного статусу. В першу чергу, це Директива Ради (ЄС) 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому [1], а також, вже після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року у рамках Російсько-Української війни – Імплементативне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист [1].

Останній документ є надзвичайно важливим для розуміння усієї сутності поняття тимчасового захисту, адже наплив мігрантів з України – це дуже високий міграційний тиск на країни-члени ЄС, і, відповідно,

органи міграційного контролю вже змогли реалізувати потенціал та зрозуміти ефективність цього Імплементатійного рішення.

Проаналізувавши вищезазначені документи, слід виокремити ключові відмінності між поняттями «**біженець**» та «**особа, яка отримала тимчасовий захист на території однієї з країн Європейського Союзу**»:

Найвагомішою відмінністю є те, що статус біженця дає право особі проживати на території країни, в яку та прибула, емігрувавши з країни походження, безстроково. Тоді як особа, яка отримала тимчасовий захист в одній з країн ЄС, може проживати на території цієї країни лише один рік з можливістю продовження строку.

Важливим є те, що особи, які звертаються у відповідні державні органи в країні, у яку прибули, швидше можуть отримати тимчасовий захист, аніж статус біженця, адже окрім того, що заявник на отримання статусу біженця має віддати документи, він має також залишатися у країні понад півроку. Відповідно, процедура отримання тимчасового захисту максимально спрощена, а також швидка. Згідно зі статтями 12–14 Директиви Ради (ЄС) 2001/55/ЄС, отримавши тимчасовий захист заявник користується такими правами, як право на проживання в державі, в якій вона звернулась за тимчасовим захистом, право на працю (як працівник, або самозайнята особа), право на житло, медичну та соціальну допомогу, якщо особа не має достатньо ресурсів, а також право на освіту [1].

Слід також зазначити, що отримання статусу особи з тимчасовим захистом не нівелює отримання статусу біженця у майбутньому. Тобто, якщо особа має намір залишитися на території країни ЄС на більш довгий строк, вона може подати заявку на отримання статусу біженця згідно з процедурою.

Подавши заявку на отримання статусу біженця, особа отримує можливість мати місце для сну (на території ЄС були створені спеціальні центри для біженців), безоплатне харчування, певні безкоштовні медичні послуги, проте не може легально працювати та покидати територію країни, у яку звернулась з такою заявою [3].

Порівнюючи різні механізми для вимушених мігрантів у Європейському Союзі, слід розуміти, що вони будуть по-своєму ефективні для різних категорій осіб. Ті, хто мають довгострокові плани та намір залишитися на території ЄС, можуть подати заяву на отримання статусу біженця, і, навіть почекавши такий довгий строк, як шість місяців, врешті решт отримати цей статус і в подальшому легалізувати своє перебування у тій чи іншій країні ЄС. Ті ж, хто виїхав з країни походження через несприятливі обставини на її території і має намір повернутися, шойно такі обставини зникли, можуть без вагомих зусиль скористатися тимчасовим захистом та отримати низку найбільш необхідних прав, які дозволять без проблем знаходитись у ЄС протягом необхідного часу. Незважаючи на деякі бюрократичні труднощі, обидва механізми працюють та відкриті для тих, хто цього потребує.

Список використаних джерел:

1. Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Direkt_ES_2001_55.pdf
2. Імплементативне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Implement_rish_Ukraine.pdf
3. Конвенція про статус біженців. 1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text

Ключові слова: тимчасовий захист, біженці, міграція, вимушені мігранти, Європейський Союз.

Key words: temporary protection, refugees, migration, forced migrants, European Union.

ЧЕРНОБАЄВА АНАСТАСІЯ ДМИТРІВНА

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
аспірантка кафедри цивільного права*

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ І В УКРАЇНІ

Практичний інтерес розгляду проблеми правового регулювання договірних відносин сурогатного материнства в країнах Балтії і в Україні визначається принаймні двома обставинами. Першою виступає спільне радянське минуле цих країн. Незважаючи на те, що Україна зазнала більш глибокої трансформації під тиском радянської ідеології, ніж Литва, Латвія та Естонія, як науковий, так і практичний інтерес становить шлях, яким пішли вказані країни зі здобуттям незалежності у вирішенні піднятого питання і те, наскільки глибоко вони занурились у його вирішення. Другою обставиною виступає ідеологічна і географічна близькість зазначених країн. Підтримка, яку надають країни Балтії Україні, особливо у складних умовах незаконної і неспровокованої збройної агресії Росії проти України, а також відносно невелика відстань між Україною і країнами Балтії, лише зміцнює зв'язки між державами і створює підґрунтя для вступу їх громадян, зокрема у договірні відносини сурогатного материнства.

1. Регулювання договірних відносин сурогатного материнства у Литовській Республіці

Першим нормативно-правовим актом, присвяченому цьому питанню, став наказ Міністерства охорони здоров'я Литовської Республіки від 24 травня 1999 року № 248 «Про штучне запліднення». Його положеннями дозволялось обмежене використання допоміжних репродуктивних технологій. Зокрема, скористатись відповідними послугами могли